

СОЦІАЛЬНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА

Пастернак Анастасія

Професія психолога – це мистецтво розуміння людської душі, складних емоцій, думок та поведінки. За глибокими теоретичними знаннями та володінням діагностичним інструментарієм, варто не недооцінювати таку важливу складову успішного фахівця – соціальний інтелект. У навчальній діяльності майбутнього психолога розвиток соціального інтелекту відіграє фундаментальну роль. Вже на етапі здобування знань майбутні психологи активно взаємодіють із викладачами, одногрупниками, беруть участь у дискусіях, презентують результати досліджень.

Метою тези є обґрунтувати особливості прояву соціального інтелекту в майбутніх психологів.

Соціальний інтелект є практичним та відрізняється від абстрактного академічного інтелекту. Багато вчених розглядають соціальний інтелект (Г. Олпорт, Г. Айзенка, Дж. Гілфорд, Дж. Гілфорд), як багатоконпонентне утворення. Він має різні форми прояву в конкретних міжособистісних ситуаціях, і важко піддається стандартним методам дослідження. У практичній діяльності майбутнього психолога розвинений соціальний інтелект критично важливий, оскільки він безпосередньо впливає на ефективну комунікацію в процесі консультування, краще розуміння клієнта, допомагає встановити терапевтичний альянс та знаходити вирішення з складних ситуацій [1, 4].

Г. Олпорт описував соціальний інтелект як особливу здатність вірно судити про людей, прогнозувати їх поведінку та забезпечувати адекватне пристосування у міжособистісних взаємодіях. На думку Г. Айзенка, соціальний інтелект визначається як здатність індивіда використовувати психометричний інтелект з метою адаптації до вимог суспільства. При цьому психометричний інтелект визначається на 70 % впливом генотипу, а на 30 % – екзогенними факторами

(культура, виховання в родині, освіта, соціоекономічний статус). Дж. Гілфорд розглядає соціальний інтелект як систему інтелектуальних здібностей, незалежних від фактору загального інтелекту та пов'язаних, насамперед, з пізнанням поведінкової інформації [2, 3].

Отже, під поняттям «соціальний інтелект» можна розуміти інтегральну інтелектуальну здібність, яка визначає успішність спілкування і соціальної адаптації суб'єкта. Завдяки соціальному інтелекту особистість майбутнього психолога поєднує і регулює пізнавальні процеси, які пов'язані з відображенням соціальних об'єктів та забезпечує розуміння вчинків і дій людей, розуміння мовленнєвої продукції людини, а також її невербальні реакції (міміка, жести, поза).

Методика Дж. Гілфорда «Соціальний інтелект» дозволяє оцінити рівень соціального інтелекту особистості. Вона включає такі аспекти: сприйняття поведінки, розпізнання загальних характеристик, розуміння взаємин, аналіз цілісних ситуацій, оцінка змін поведінки та прогнозування наслідків. Методика дослідження включає 4 субтести: три невербальні та один вербальний, які діагностують ключові аспекти соціального інтелекту (CBC, CBS, CBT, CBI). Вона підходить для широкого вікового діапазону (від 9 років) та містить тестові зошити із 12-15 завданнями на кожен субтест із обмеженим часом виконання. Представимо результати виявлення окремих субтестів та стандартних значень в цілому по методиці Дж. Гілфорда «Соціальний інтелект» (рис. 1).

Субтест 1 «Історія з завершенням» вимірює фактор пізнання результатів поведінки. Майбутні психологи з високими оцінками за цим субтестом мають здатність до прогнозування подальших вчинків людей та розвиток соціальних подій, а також вміння орієнтуватись у невербальних реакціях учасників взаємодії, та знання нормативно-рольових правил, які регулюють поведінку людей. Особистості з низькими оцінками за цим субтестом можуть мати труднощі у розумінні зв'язку між поведінкою та її наслідками.

За *субтестом 2 «Групи експресії»*, що вимірює фактор пізнання класів

поведінки, було виявлено, що люди з високими оцінками мають здатність вірно оцінювати психологічний стан, почуття, наміри людини за її невербальною мімікою. Чуттєвість до невербальної експресії істотно впливає на здатність до якісної професійної діяльності майбутнього психолога.

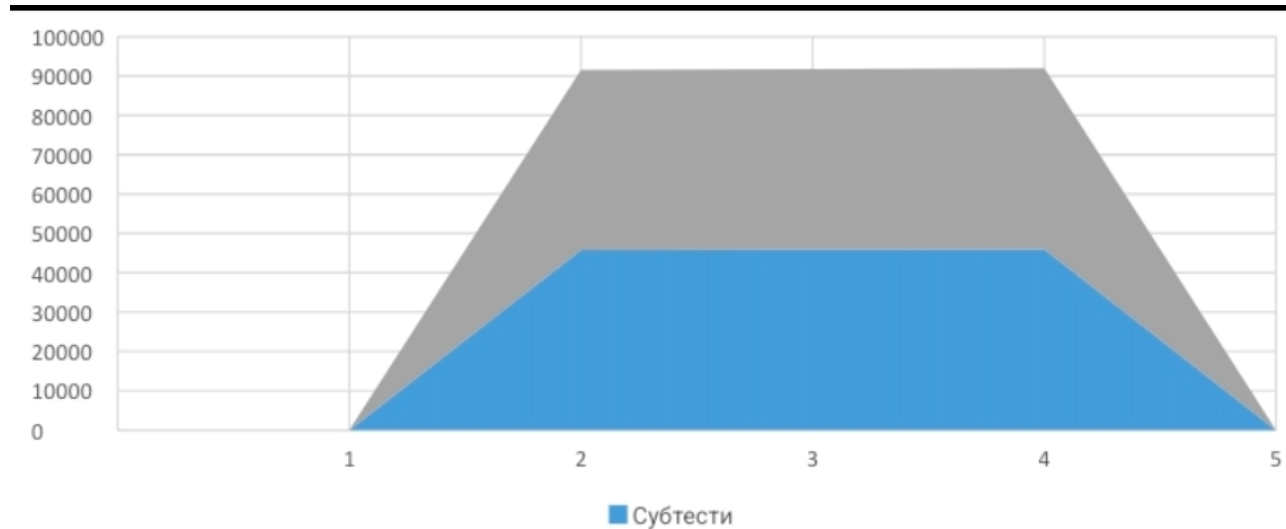

Рис. 1. Нормативні показники стандартних значень за результатами дослідження

За субтестом 3 «Вербальна експресія», який вимірює фактор пізнання перетворень поведінки, було виявлено, що люди з високими оцінками за цим субтестом володіють високою чутливістю до характеру і відтінків людських стосунків. Це допомагає майбутнім психологам правильно інтерпретувати те, що люди говорять один одному у контексті заданої ситуації, також це допомагає виявляти рольову пластичність у спілкуванні з різними співрозмовниками.

Субтест 4 «Історії з доповненням» вимірює фактор пізнання систем поведінки. Майбутні психологи з високими значеннями за цим субтестом здатні розрізняти структуру міжособистісних ситуацій, розуміти логіку та аналізувати складні ситуації взаємодії. Це підвищує здатність адекватно усвідомлювати наміри, цілі та потреби учасників комунікації, їхню поведінку та наслідки.

Загальний високий рівень соціального інтелекту визначає успішність у становленні професійної діяльності майбутніх психологів. Здобувачі з високим

рівнем соціального інтелекту здатні ефективно будувати позитивні міжособистісні відносини з викладачами та одногрупниками. Їхнє вміння проявляти емпатію, розуміти потреби та емоційний стан інших сприяє створенню атмосфери взаємної поваги, підтримки та відкритості в аудиторії. Це, своєю чергою, підвищує мотивацію до навчання, заохочує активну участь у дискусіях та сприяє більш глибокому засвоєнню матеріалу. Вони вміють не лише висловлювати власну думку, але й чути та розуміти аргументи інших, навіть якщо вони відрізняються від їхніх власних. Також, розвиток соціального інтелекту допомагає швидше та успішніше включитись у практичну діяльність психолога завдяки здатності до кращого розуміння співрозмовника за допомогою вербальних і невербальних способів комунікації.

Таким чином, розвиток соціального інтелекту є важливим чинником у професійному становленні майбутніх психологів. Практична діяльність майбутніх психологів здійснюється у безперервній взаємодії з іншими людьми, тому вміння правильно сприймати та інтерпретувати поведінку людей, їх прагнення, мотиви та цілі, прогнозувати та скеровувати їх дії, усвідомлювати власні емоційні реакції є фундаментальною важливими аспектами. Тому соціальний інтелект є важливою професійно значимою характеристикою майбутніх психологів.

Список використаних джерел

1. Ковальова О. А. Проблема визначення поняття соціальний інтелект у психологічній науці. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2015. С. 10–14.
2. Миронюк Є. В. Визначення та історія розвитку поняття соціальний інтелект у психологічній науці. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*. 2010. С. 452–461.
3. Науменко О. С. Соціальний та емоційний інтелект як складові соціальної обдарованості. *Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені ГС Костюка НАПН України*. Т. VI. Психологія обдарованості, 2012. №8. С. 147–155.
4. Харченко С. В. Психодіагностичні методи визначення рівня розвитку соціального інтелекту. 2018. №1. С. 51–56.